

Малая А.Р.

вчитель II категорії,

Лісківський ЗЗСО Кілійської міської ради

УКРАЇНСЬКА МІФОЛОГІЯ КОЛЯДОК І ЩЕДРІВОК

У духовній скарбниці українського народу одне з чільних місць належить міфорелігійному світоглядові. Накопичені українцями протягом віків духовні багатства та попередні набутки вчених потребують певного узагальнення та розширення теми слов'янської міфології.

Краєзнавець Г. Дем'янчук стверджував: «Ніхто з читачів не стане, мабуть, заперечувати, що ця зустріч з давньоукраїнськими богами та демонологічними образами («чистою» та «нечистою» силою) є для нас і цікавою, і корисною: наш погляд у минуле, ніби з допомогою історичного телескопу, сягнув ту глибіню часу, яка була і є малодоступною, сповненою таємниць та загадок. І ми збагачуємося духовно, еднаємося душами з далекими поколіннями наших предків».

Основними чинниками постання усіх світових релігій є анімізм, тотемізм та магія. Вірування давніх українців мають у собі всі ці ознаки. Зокрема це стосується календарних звичаїв, обрядів, повір'їв, казок, легенд, замовлянь, загадок. Історико-фольклорний та етнографічний матеріал, праці відомих учених, дослідників, інші джерела не лише України, а й Польщі, Білорусі, Росії, Болгарії, Німеччини, Індії, Греції підводять до висновку, що українська міфологія не тільки одна з найдавніших у Європі, а й у світі.

Колядки та щедрівки належать до найдавніших народних жанрів. Колядки – величальні пісні на честь створення світу та його вирішальних сил – Сонця, Місяця, зірок, води. Символ Світового Дерева життя, яке породило матір Всесвіту богиню Ладу, а водночас небо, землю і весь світ, є найархаїчнішим. То справді національний духовний набуток українського народу. За народними віруваннями, первічне дерево складене з Золотого Трисуття життя, що є нині символом України; воно також ознаменовує вічну, живу і світлу триєдність бога Сонця. Зокрема, зображення Світового Дерева життя

можна бачити на кераміці трипільської культури, як і свастику, що була у предків символом вогню і світла.

Колядки – календарно-обрядові пісні, які виконувалися переважно у святковій періоді під час ритуальних обходів колядниками осель. Аби злі сили їх не впізнали, колядники одягали на себе маски і ходили від хати до хати з восьмикутною зіркою, славлячи господарів, бажаючи їм урожаю і багатства в новому Колі Сварожому на щастя і добро богам і людям. Співали й про те, що самі колядники – прибульці з потойбічного світу, які, переправившись через річку чи перейшовши міст через море або річку, потрапили на двір до господаря. У піснях колядників називають «дорогими, добрими, бажаними гостями», «святими, непростими гостями», «Божими слугами», «посланцями з неба, які приходять тільки один раз у році». Свій прихід у дім колядники порівнюють з відвідуванням його самим Богом. Відгомін міфу першотворення бачимо у карпатських колядках, де птахи, поринаючи на дно моря, беруть участь у творенні земної суші. В усіх колядках молодий Божич-Сонце порівнюється з золотом як найвищим земним виміром краси. І все біля нього теж із золота: золотий човник, золоте зерно, золота кора, золотий перстенець, терем, місточок. Ось одна з колядок найстародавньої доби:

Коли не було з нащада світа,
Тогди не було неба й землі,
А но лем було синє море.
А серед моря зелений явір.
На явороньку три голубоньки.
Три голубоньки радоньку радять,
Радоньку радять, як світ сновати:
– Та пустимося на дно моря,
Та дістанемо дрібного піску –
Дрібний пісочок посіємо ми,
Та нам ся стане чорна земляця...

У більшості регіонів України колядували перші три дні Різдва (25-27 грудня), на заході – від Святого вечора, а щедрували напередодні Нового року і в день св. Василя. Дорослі колядники

починали обходи у вечірню і нічну пору. Заразом поширена практика ранішнього колядування, яка має деякі відмінності від нічного: ранком ходили по хатах діти або дорослі, але вже не ряджені колядники, щедрувальники, полазники, посівальники і т. ін., які здійснювали відповідні ритуально-магічні дії, супроводжуючи їх короткими піснями з побажанням добра і щастя господарям.

Щедрівки, як і колядки, – величання Господа – Творця, що послав людині тасмницю життя. У цих ритуальних піснях говориться про те, що конче має сповнитися, бо в них закодована народна магія залять. Напередодні Нового року щедрий бог Спас сходить на землю, до господаря, до його хати та обійстя разом з добрими та щедрими духами померлих дідів-прадідів. Щедрівки це ті магічні слова, якими чаклюють, прихилиють щедрого бога Спаса дати в новому році добрий урожай. Приклад однієї із стародавніх щедрівок-побажань добрим господарям:

Налетіла ластівочка,
Сіла собі край віконця.
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я.
Та й зачала щебетати,
Господаря викликати...

Щедрівки – величальні пісні на святі Щедрого вечора, святі народження Місяця і зоряної ночі. У колядках найстародавнішої доби розповідається про створення світу. В них молодий Божич-Сонце порівнюється з золотом як найвищим земним виміром краси. Колядники у це велике свято ходять від хати до хати, славлячи господарів-трудівників, бажаючи їм урожаю і багатства в новому Колі Сварожому на щастя і добро богам і людям. Господар у них порівнюється з Місяцем, а жінка – з красним Сонцем. У колядках відчувається відгомін матриархату, це ж можна сказати й про веснянки, які за традицією були здобутком дівчат, адже хлопці не сміли навіть приспівувати. Магія свята Коляди була спрямована на заклинання врожаю. Це свято було пов'язане з культом Сонця. Йому приносили жертви, пережитками яких є обряд водіння кози. В апокрифі XII ст. «Ходіння Богородиці по муках» серед інших богів згадується бог

Сонце. Дружина князя Ігоря Ярославна у «Слові о полку Ігоревім» звертається до Сонця як до божества. Красному Сонцю присвячувались основні обрядові свята – Коляда, Великдень, Проводи, Купала.

У колядках і щедрівках колядники славлять господаря, його жінку, сина й дочку, славлять ніби сім'ю, для котрої співають різдвяні пісні. В декотрих колядках колядники славлять Христа, Діву Марію, св. Іллю, св. Василя, св. Петра. Відкинувши колядки чисто християнські, нагадуючи різдвяні стихарі й тропарі, відкинувши колядки, де вже просто славлять сім'ю хлібороба або князя, ми знайдемо багато колядок і щедрівок, де сім'я хлібороба або князя славиться такими словами, такими фарбами, котрі ніяк не можна прикласти ні до сім'ї хлібороба Українця, ні до сім'ї давнього українського князя або гетьмана. Ті блискучі фарби, ті незвичайні прикмети можна тільки прикласти до міфологічних істот давньої України: для слави їх народ співав колядки і щедрівки в доісторичні часи.

У колядках і щедрівках ми бачимо сім'ю світлих давніх Богів: пана Господаря, господиню, їхню дочку панну і їхнього сина красного панича. Що то за пан Господар, господиня, дочка панна і син красный панич, ми те можемо ясно бачити в аналогічній їм другій сім'ї, про яку згадують колядки й щедрівки: то сім'я небесних світил, місяць, сонце, зоря і з ними дрібен дощик. В одній колядці ясно говориться про ту небесну сім'ю. На якогось Івана напали в горах розбишаки і питають його, якого він роду. Він їм каже, що його батько – ясний місяць, його мати – ясне сонце, сестра – ясна зоря, а брат – сивий соколонько. Замість соколонька в інших колядках при сім'ї небесних світил ми бачимо дрібен дощик. Всі вони в колядках зуться Богами. Вони гостюють у пана господаря, сидять на його дворі за пишними столами. Зібравши до купи порозкидані в колядках і щедрівках прикмети тієї небесної сім'ї, ми можемо виділити такі типи давніх світлих Богів українського народу: Пан Господар, Богиня Сонце, Богиня Зоря, Бог Громовик, Богиня Хмара і Богиня Весна. Місяць часто змішується своїми фарбами з Паном Господарем.

Список використаних джерел:

1. Українська міфологія / Валерій Войтович. – Вид. 5-те. – К.: Либідь, 2017. – 664 с.